
CONNEXIONS BASCOCATALANES: LES IMPERSONALS DE SUBJECTE SUPRIMIT

BASQUE-CATALAN CONNECTIONS: SUBJECT-SUPPRESSING IMPERSONALS

BEATRIZ FERNÁNDEZ
UPV/EHU
beatriz.fernandezf@ehu.eus

ANE BERRO
Universidad de Deusto
ane.berro@deusto.es

MANUEL PÉREZ SALDANYA
Universitat de València
manuel.perez-saldanya@uv.es

Resum: En aquest article analitzarem les *impersonals de subjecte suprimit* (ang. *subject-suppressing impersonals*; Blevins 2003), és a dir, les construccions amb un subjecte implícit i indefinit. Aquestes construccions han rebut el nom de *impersonals* en basc (Rodet 1992; Ortiz de Urbina 2003; Fernández & Berro 2021) i s'han designat *oracions pronominals de subjecte inespecífic* en català (Bartra 2002). En totes dues llengües, aquestes construccions impersonals han estat considerades intransitives, ja que, en comptes de dos arguments, només se n'explicita un (o cap). Com a exponent de la intransitivitat d'aquestes construccions, en basc es fa servir l'auxiliar intransitiu *izan* 'ser' en comptes del transitiu **edun* 'haver'. En català, per la seva banda, aquestes construccions presenten el clític pronominal *es*. En aquest article tractarem de mostrar que, en aquestes construccions, el

(*) La primera i la segona autores d'aquest article han rebut finançament del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats dins el projecte d'investigació PGC2018-096380-B-I00 i del Govern Basc dins el projecte IT1439-22. El tercer autor, a més, ha rebut finançament del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats dins el projecte d'investigació PID2021-128381NB-I00.

subjecte suprimit és sintàcticament actiu en totes dues llengües i que, per tant, les construccions poden ser considerades tipològicament com a impersonals de subjecte suprimit *à la* Blevins (2003).

Paraules clau: impersonals, impersonals de subjecte suprimit, passives, clític *es*, basc, català.

Abstract: In this paper we analyze *subject-suppressing impersonals* (Blevins 2003), that is, constructions that have an implicit and indefinite subject. This configuration has been called *impersonal* in Basque (Rodet 1992; Ortiz de Urbina 2003; Fernández & Berro 2021) and *pronominal clauses with unspecific subject* (cat. *oracions pronominals de subjecte inespecífic*) in Catalan (Bartra 2002). In both languages they have been considered intransitive, given that, instead of two, they consist of a single overt argument (or no argument at all in the case of intransitive verbs). Moreover, in Basque these constructions involve the auxiliary *izan* ‘be’ —instead of **edun* ‘have’— and in Catalan the pronominal clitic *es* is added. In this paper we will show that the implicit subject of these constructions is syntactically active, and thus we argue that they should be considered typologically similar to those analyzed by Blevins (2003), i.e. impersonal constructions that involve a suppressed subject.

Key words: impersonals, subject-suppressing impersonals, passives, *es* clitic, Basque, Catalan.

1. INTRODUCCIÓ

En aquest article analitzarem i compararem dues construccions del basc i del català. Ens referim, d’una banda, a les construccions *detransitivitzades* que han rebut el nom d’*impersonals* (Ortiz de Urbina 1989, 1991, 2003; Rodet 1992; Albizu 1997, 2001; Fernández & Berro 2021; Berro *et alii* 2022a i 2022b; Odria *et alii* 2022) i, d’una altra, a les anomenades *passives mitjanes* (Brettschneider 1979; Ortiz de Urbina 2006; de Rijk 2008). En aquest article les denominarem totes dues *impersonals*, com ja hem fet en altres treballs recents.

Quan parlem d’impersonals en basc, ens referim a construccions com la d’(1b), que guarda relació amb la d’(1a).

- (1) a. *Baserritarr-ek sagarr-ak bil-du dituzte.*
pagès-DET.PLERG poma-DET.PL(ABS) collir-PTCP (3ABS).PL.haver.3PLERG
‘Els pagesos han collit les pomes.’
b. *Sagarr-ak bil-du dira.*
poma-DET.PL(ABS) collir-PTCP (3ABS).PL.ser
‘S’han collit les pomes.’

La construcció exemplificada en (1a) té dos arguments, el subjecte i l'objecte, marcats respectivament amb els casos ergatiu i absolutiu. Com sap el lector, el basc és una llengua ergativa, és a dir, una llengua en què el subjecte d'un verb transitiu es marca en cas ergatiu —com *baserritarrek* 'els pagesos' en (1a); per contra, el subjecte d'un verb intransitiu i l'objecte d'un verb transitiu es marquen amb cas absolutiu —com *sagararak* 'les pomes' en el mateix exemple. A més, el basc és una llengua amb alternança d'auxiliar, puix que en construccions transitives com la d'(1a), se selecciona l'auxiliar **edun* 'haver' i en construccions amb verbs inacusatius, en canvi, se selecciona l'auxiliar *izan* 'ser'. Per a una introducció sobre les peculiaritats tipològiques del basc, vg. Fernández & Pineda (2016). Pel que fa a l'exemple (1b), la construcció impersonal té un sol argument explícit, i.e. el tema. En aquesta construcció es fa servir l'auxiliar intransitiu *izan* 'ser', encara que el verb principal sigui transitiu (*bildu* 'collir'), i aquest auxiliar concorda amb el tema.

Pel que fa al català, d'altra banda, tenim les construccions de (2), (2a) i (2c), que són construccions de verb transitiu i inergatiu, respectivament. En canvi, la construcció de (2b) ha rebut el nom de *passiva pronominal* i la de (2d) el d'*impersonal pronominal* (Bartra 2002: 2151). Totes dues construccions s'han denominat *construccions pronominals de subjecte indefinit* (IEC 2016: 894-898) o *de subjecte inespecífic*, designació que fa servir Bartra (2002) junt amb les dues ja mencionades més amunt —vg. també Hualde (1992: 297-298); Wheeler, Yates & Dols (1999: 512-517).

- (2) a. *Els pagesos han collit les pomes.*
b. *S'han collit les pomes.* (Bartra 2002: 2151)
c. *Aquest any els pagesos han treballat molt.*
d. *Aquest any s'ha treballat molt.* (Bartra 2002: 2151)

Noteu que la construcció de (2a) és transitiva i té dos arguments, com hem vist prèviament en l'exemple (1a) del basc. A diferència del basc, però, el català és una llengua nominativa. Per això, el subjecte del verb transitiu rep el mateix cas que el subjecte d'un verb intransitiu, és a dir, el nominatiu. A més, l'objecte rep un altre cas, l'acusatiu —que es manifesta morfològicament si es tracta d'objectes pronominals, però no en (2a).

Sobre la qüestió que ens ocupa, podríem discutir si cal distingir (2b) i (2d) amb les designacions de passiva i impersonal, respectivament. Tornarem després sobre aquesta qüestió. Notem ara que la designació de pronominal es deu a l'aparició del clític pronominal *es*, que també es troba en altres llengües romàniques com el castellà amb *se* (Mendikoetxea 1999, 2012), l'italià amb *si* (Cinque 1988) o el francès amb *se* (Zribi-Hertz 1982) —vg. Cabredo-Hofherr (2017) per a una visió general de

les llengües romàniques. En aquest treball, per abreujar, ens referirem a (2b) i (2d) com a construccions amb *es* i considerarem que es tracta de la mateixa construcció, és a dir, la *impersonal de subjecte suprimit* tipificada per Blevins (2003). També la impersonal del basc en (1b) és d'aquest tipus. Com veurem al llarg d'aquest article, aquestes construccions: (i) admeten no sols verbs transitius —(1b) i (2b)—, com és el cas de les passives, sinó també verbs inergatius (2d) o inacusatius; (ii) tenen un subjecte sintàcticament actiu i de caràcter humà; i (iii) no permeten recuperar l'agent mitjançant un sintagma oblic.

Aquest article té l'estructura següent. Primerament (§ 2), presentarem les construccions impersonals del basc i les construccions amb *es* del català. En segon lloc (§ 3), analitzarem les propietats d'aquestes construccions en relació amb les impersonals de subjecte suprimit (Blevins 2003). En tercer lloc (§ 4), mostrarem que el subjecte suprimit és sintàcticament actiu. Finalment (§ 5), presentarem les conclusions principals d'aquest article.

2. CONSTRUCCIONS IMPERSONALS EN BASC I CONSTRUCCIONS AMB *ES* EN CATALÀ

Com hem vist en la introducció, la construcció impersonal en basc (1b), repetida més avall en (3b), és una construcció *detransitivitzada*: hi ha un sol argument (el tema) marcat amb cas absolutiu. A més, l'auxiliar seleccionat és *izan* 'ser' i concorda amb el tema. En canvi, la construcció d'(1a), reproduïda ara en (3a), és transitiva, puix que hi ha dos arguments (agent i tema) marcats amb els casos ergatiu i absolutiu, respectivament. En aquesta construcció d'(1a)/(3a), l'auxiliar seleccionat és **edun* 'haver', que concorda amb l'argument ergatiu (l'agent) i l'absolutiu (el tema).¹

D'altra banda, en (3c) presentem una oració amb un verb intransitiu (*usteldu* 'podrir'). Com es pot observar, no hi ha cap diferència morfològica entre la impersonal de (3b) i l'oració de verb intransitiu de (3c): totes dues oracions presenten un únic argument (el tema) marcat amb cas absolutiu, i l'auxiliar intransitiu concorda en cas absolutiu amb el tema.

1. En basc, no parlem de concordança de subjecte o d'objecte, ja que, pel fet de ser una llengua ergativa, el subjecte pot aparèixer marcat amb dos casos diferents: l'ergatiu (subjecte transitiu) i l'absolutiu (subjecte intransitiu). A més, el cas que s'atribueix a l'objecte transitiu és el mateix que marca el subjecte intransitiu, és a dir, l'absolutiu. En definitiva, marquem el subjecte amb dos casos (ergatiu i absolutiu) i marquem dues funcions (subjecte i objecte) amb un mateix cas, l'absolutiu. Per això, parlem de concordança ergativa o absolutiva.

- (3) a. *Baserritarr-ek sagarr-ak bil-du dituzte.*
 pagès-DET.PLERG poma-DET.PL(ABS) collir-PTCP (3ABS).PL.haver.3PLERG
 ‘Els pagesos han collit les pomes.’
- b. *Sagarr-ak bil-du dira.*
 poma-DET.PL(ABS) collir-PTCP (3ABS).PL.ser
 ‘S’han collit les pomes.’
- c. *Sagarr-ak ustel-du dira.*
 poma-DET.PL(ABS) podrir-PTCP (3ABS).PL.ser
 ‘Les pomes s’han podrit.’

No obstant això, hi ha una diferència entre totes dues construccions: en (3b) hi ha un subjecte suprimit; en (3c), en canvi, no. La construcció (3b) té relació amb una altra construcció transitiva, però en comptes de l’argument agent de (3a), presenta un subjecte suprimit. Al contrari, (3c) no té una variant transitiva com la de (3a).

Vegem ara què succeeix en basc quan la construcció té un verb inergatiu, com ocorre en els exemples ja esmentats (2c) i (2d) del català. En (4a) presentem una construcció (personal) amb el verb inergatiu *lan egin* ‘treballar’ (lit. ‘fer feina’); en (4b) es pot veure la seva corresponent impersonal.

- (4) a. *Aurten baserritarr-ek etenik gabe lan egin dute.*
 enguany pagès-DET.PLERG pausa sense feina fer.PTCP (3ABS).haver.3PLERG
 ‘Enguany els pagesos han treballat sense parar.’
- b. *Aurten etenik gabe lan egin da.*
 enguany pausa sense feina fer.PTCP (3ABS).ser
 ‘Enguany s’ha treballat sense parar.’

Alguns verbs inergatius com *lan egin* ‘treballar’ assignen cas ergatiu al subjecte i seleccionen l’auxiliar transitiu **edun* ‘haver’ que hi concorda (Berro 2010 amb referències). Cal dir que en l’oració (4a) no hi ha més arguments que el subjecte marcat amb cas ergatiu, és a dir, no hi ha cap argument en absolutiu, ja que *lan egin* és un verb monoargumental. Fixem-nos ara en la construcció de (4b). Es tracta d’una construcció impersonal com la d’(1b)/(3b). La diferència en aquest cas és que no hi ha cap argument (semblant a l’argument *les pomes* del català de l’exemple (2b) o a *sagarrak* ‘les pomes’ dels exemples (1b)/(3b) del basc). Sigui com sigui, proposarem la mateixa anàlisi per a les dues construccions impersonals, tant per a la que conté un verb transitiu (1b)/(3b), com per a la que conté un verb inergatiu (4b). En aquest article defensarem que en tots dos casos es tracta de construccions *impersonals de subjecte suprimit* (Blevins 2003).

D'altra banda, la construcció amb *es* del català té una propietat morfològica que la caracteritza, com ocorre en la resta de les llengües romàniques (Cabredo-Hofherr 2017): en aquesta construcció apareix el pronom de tercera persona *es* —absent en basc. En la caracterització de les construccions catalanes, Bartra (2002: 2151) defensa que es tracta d'un pronom reflexiu que «bloqueja o impedeix la presència de l'argument que en una oració activa seria el subjecte agent [...]». De fet, la caracterització com a pronom reflexiu de *es* és la que dona lloc a la denominació tradicional de *passives reflexes* (Bartra 2002: 2151) que també rep la construcció de (2b). Tot i això, la funció que se li atribueix (bloquejar o impedir la presència del subjecte) està subjecta a interpretacions diverses. Si bloqueja la presència del subjecte d'una oració activa, vol dir això que no hi ha subjecte? O hem d'entendre que el tema (*les pomes*) és el subjecte d'aquesta construcció? O potser el subjecte és el clític *es*? L'autora no ho aclareix. Tanmateix, Bartra (2002: 2151) indica que «el clític reflexiu té algun efecte sobre la valència argumental del verb». Si això és així, llavors aquest *es* s'hauria de considerar com un morfema detransitivitzador (cosa que Bartra no diu, però que sembla implícita en les seves paraules). Efectivament, l'efecte que observem és que, almenys de manera explícita, un dels dos arguments desapareix de la construcció i, per tant, la detransitivitza. Per això, com ja dèiem abans, la construcció (2b) ha rebut tradicionalment el nom de passiva (pronominal o reflexa). Hi ha diferents raons que, en principi, permetrien justificar aquesta designació. En primer lloc, la construcció té una marca morfològica que la caracteritza i que pot considerar-se un detransitivitzador. En segon lloc, es pot assumir que el tema (*les pomes*) és el subjecte de la construcció (IEC 2016: 894-897), atès que l'auxiliar en (2b) concorda amb aquell (i el català és una llengua amb concordança de subjecte però no d'objecte). En tercer i darrer lloc, l'agent s'ha *degradat* (ang. *demote*) fins a desaparèixer. Per tant, sembla raonable considerar que són passives.

No obstant això, com explica Bartra (2002: 2160-2162), la concordança és una qüestió que està subjecta a variació dialectal: en els parlars central, baleàric i valencià trobem sempre concordança; en alguns parlars nord-occidentals, en canvi, no. En (5) presentem els exemples sense concordança de Solà (1987: 97).

- (5) a. *Enguany aquí s'ha construït molts pisos.*
b. *Ara ja no es necessita tantes cadires.*

En aquests exemples, encara que el tema és plural, el verb apareix en tercera persona del singular, que és la forma per defecte, és a dir, la no marcada quant a la persona i al nombre (Rigau 1991: 242).

Sigui com sigui, en aquest article no distingirem (2b) i (2d) i, seguint Bartra (2002) i IEC (2016), considerarem que es tracta de la mateixa construcció. Encara que les diferències morfològiques respecte al basc siguin grans, en aquest treball proposarem que les construccions amb *es* del català són impersonals de subjecte suprimit (Blevins 2003). Si això és així, llavors, a les famílies lingüístiques amb impersonals de subjecte suprimit ja identificades per Blevins, s'hi haurien d'afegir les llengües romàniques i, entre aquestes, el català.

3. LES IMPERSONALS EN BASC I LES CONSTRUCCIONS PRONOMINALS DE SUBJECTE INESPECÍFIC A LA LLUM DE LES IMPERSONALS DE SUBJECTE SUPRIMIT

En aquesta secció veurem quines són les propietats atribuïdes a les impersonals de subjecte suprimit (Blevins 2003) i les analitzarem en relació amb les impersonals en basc i amb les construccions pronominals de subjecte inespecífic en català. En primer lloc, explorarem quines classes de verbs hi poden aparèixer (§ 3.1); en segon lloc (§ 3.2), mostrarem que en aquestes construccions hi ha un subjecte que és sintàcticament actiu; en tercer lloc (§ 3.3), provarem que aquest subjecte és humà, i en quart i últim lloc (§ 3.4), analitzarem el comportament d'aquestes construccions respecte a sintagmes oblics del tipus *by-phrase* de l'anglès.

3.1 TIPUS DE VERBS

Per delimitar els tipus de verbs que poden aparèixer en aquestes construccions, tindrem en compte la seva estructura argumental. D'entrada, les impersonals en basc es poden construir amb verbs transitius (Rodet 1992; Ortiz de Urbina 2003; Berro & Fernández 2019; Fernández & Berro 2021: §§ 2.3 i 5.2). Hem mostrat una impersonal d'aquestes característiques en (1b)/(3b). A més, poden presentar verbs com *legeztatu* 'legalitzar', que només té la variant causativa (6a), o bé com *saldu* 'comprar', que expressa transferència de possessió (6b), *idatzi* 'escriure' i *irakurri* 'llegir' (6c), i finalment, *apurtu* 'trençar', que participa en l'alternança *causativa*, com es pot veure en (6d) (Haspelmath 1993; per al basc, vg. Oihartzabal 2003; Berro, Oihartzabal & Fernández 2018).

- (6) a. *Emakume trafiko-a-ren mafiak*
dona tràfic-DET-GEN màfia.DET.PL(ABS)
legezta-tu dira, ez besterik. (Berria, A. Iban, 05-03-2004)
legalitzar-PTCP (3ABS).PL.ser no més
‘S’han legalitzat les màfies del tràfic de dones, res més.’
- b. [...] *bi kontzertu-etara-ko sarrera guzti-ak sal-du*
dos concert-PL.ALL-P entrada tot-DET.PL(ABS) vendre-PTCP
dira jada. (Badok musika ataria, 04-07-2019)
(3ABS).PL.ser ja
‘Ja s’han venut totes les entrades per als dos concerts.’
- c. *Liburu gehiago idatzi eta irakur-tzen da gaur*
llibre més(ABS) escriure i llegir-IPFV (3ABS).ser avui
egun. (Argia 1071, 2011, J.A. Loidi)
dia
‘Avui dia es llegeixen i s’escriuen més llibres.’
- d. *Tradizio-ak asma-tu-a-k dira:*
tradicció-DET.PL(ABS) inventar-PTCP-RES-PL (3ABS).PL.ser
apur-tu daitezke. (Berria, 19-04-2019, A. Aroma)
trençar-PTCP (3ABS).PL.ser.POT
‘Les tradicions s’han inventat: poden trençar-se.’

És important assenyalar que les impersonals basques no es construeixen necessàriament amb verbs transitius. Al contrari, també poden construir-se amb verbs inergatius i inacusatius, encara que les construccions amb verbs inacusatius presenten restriccions (Rodet 1992; Ortiz de Urbina 2003; Berro & Fernández 2019; Fernández & Berro 2021: §§ 2.3 i 5.2). En (7) exemplifiquem els verbs inergatius amb *jokatu* ‘jugar’ i *hitz egin* ‘parlar’ —vg. també el verb *lan egin* ‘treballar’ de l’exemple (4b)—, i els verbs inacusatius amb *joan* ‘anar’ i *jaio* ‘néixer’ de (8).

- (7) a. *Egun, Nafarroa-n soilik joka-tzen da, eta*
avui Navarra-INE només jugar-IPFV (3ABS).ser i
zehatzago erranda, Baztan-en eta Malerreka-n
més_concret dita, Baztán-INE i Malerreka-INE.
(Baztanturismo. Laxoa eta herri kirolak.)
‘Avui dia només es juga a Navarra i més en concret en el Baztán i en Malerreka.’
- b. *Sarri hitz egi-ten da nerabeez,*
sovint paraula fer-IPFV (3ABS).ser adolescent-PL.INS
baina gutxi-tan uz-ten zaie eurei
però poc-INE permetre-IPFV (3ABS).3PLDAT.ser ells.DAT
hizketan.

parlar (*Argia, Beraien hizkuntza aldaketen ikertzaile*, M. Aldalur, 19-06-2016).
 ‘Es parla amb freqüència dels adolescents, però poques vegades se’ls permet parlar a ells.’

- (8) a. *Bestalde, herrialde bakoitz-eko oinarrizko hiztegia ere*
 d'altra_banda país cada-P bàsic lèxic també
ikasten saia-tu ginen: kaixo, eskerrik asko
 aprendre intentar-PTCP IPLABS.ser.PST hola, gràcies moltes
eta nondik joaten da hona *esaten jaki-teko.*
 i per_on es_va (3ABS).ser aquí.ALL dir saber-per (*Goiena, Bi*
gurpilen gainean ere ezagutu daitekeelako mundua. E. Azurmendi, 29-07-2021)
 ‘D’altra banda, vam intentar aprendre el lèxic bàsic de cada país: per saber com es diu
hola, moltes gràcies i per on es va.’
- b. *Emakume ez da jaio-tzen: egin egi-ten*
 dona no (3ABS).ser néixer-IPFV fer fer-IPFV
da.
 (3ABS).ser (*S. de Beauvoir/I. Arrarats, Bigarren sexua*, 2019)
 ‘No es neix dona: se n’esdevé.’

Com hem dit més amunt, les impersonals amb verbs inacusatius tenen més restriccions que les que es construeixen amb verbs transitius i inergatius. Certament, a diferència de les impersonals amb verbs transitius i inergatius, tenen una interpretació genèrica i no episòdica, i per tant, es construeixen amb formes verbals d’aspecte imperfectiu, com en els exemples (8a) i (8b) (Rodet 1992; Ortiz de Urbina 2003).

Pel que fa al català, les construccions pronominals de subjecte inespecífic poden construir-se amb tot tipus de verbs (Bartra 2002: 2151-2152). D’una banda, poden construir-se amb verbs transitius, com el verb *collir* de l’exemple (2b); de l’altra, amb verbs inergatius (9) i inacusatius (10) —l’exemple (9a) l’hem mencionat més amunt com a (2d).

- (9) a. *Aquest any s’ha treballat molt.*
 b. *No es pot córrer tant.*
 c. *Ara se’n parla molt, dels drets humans.* (Bartra 2002: 2151)
- (10) a. *Els dies de pluja sempre s’arriba tard a la feina.* (Bartra 2002: 2151)
 b. *No es neix dona: se n’esdevé.*

En resum, segons Blevins (2003) les oracions passives han de construir-se amb verbs transitius, mentre que les impersonals de subjecte suprimit poden formar-se no sols amb verbs transitius, sinó també amb verbs inergatius i inacusatius. Si això

és així, llavors les impersonals del basc i les construccions pronominals del català són impersonals i no pas passives.

3.2 SOBRE SUBJECTES SUPRIMITS

Les construccions de subjecte suprimit, com indica explícitament el seu nom, suprimeixen el subjecte. Com diu Blevins (2003: 485), en aquestes construccions el subjecte no es degrada sinó que no s'expressa («not demoted but unexpressed»). Les construccions *-no/to* del polonès són d'aquesta mena —Siewierska (1988); Blevins (2003) i Kibort (2003). En polonès, a més, hi ha una construcció passiva, com en català, que té la passiva amb l'auxiliar *ser* o passiva perifràstica (Bartra 2002: 2119-2149). En una construcció passiva, com la de l'exemple polonès d'(IIa), l'objecte puja a la posició de subjecte i, en conseqüència, rep el cas que s'assigna al subjecte (el nominatiu en una llengua nominativa) i concorda amb el verb (si la llengua té concordança verbal). La construcció passiva és, per tant, una construcció detransitivitzada. En canvi, com es pot veure en la impersonal de subjecte suprimit del polonès exemplificada en (IIb), l'objecte reté el cas acusatiu i no concorda amb el verb (Blevins 2003: 491). Per tant, en aquestes construccions l'objecte no puja a la posició del subjecte.

- (II) a. *Gazeta* *była* *czytana* (*przez dzieci*)
diari.F.SG.NOM ser.F.SG llegir.F.SG P nens
'El diari va ser llegit pels nens.'
- b. *Gazetę* (**była/*było*) *czytano* (**przez dzieci*)
diari.F.ACC ser.F.SG/N.SG llegir.PST.IMPERS P nens
'S'ha llegit el diari.' (Blevins 2003: 491)

Tornem ara a les construccions amb *es* del català. Abans (§ 2), hem reflexionat succintament sobre si podríem considerar que el tema (*les pomes*) és el subjecte de construccions com (2b). Si en català, com apuntàvem, no podem recórrer a la concordança per decidir si el tema és o no el subjecte de la construcció, podem mirar si la marca de cas aclareix alguna cosa. Malauradament, les dades no són tan senzilles com voldríem. Atès que els noms no tenen cas morfològic explícit en català, per saber si hi ha o no cas acusatiu hem de comprovar què passa amb els pronoms, els únics elements nominals que mostren morfològicament la distinció de cas nominatiu i acusatiu. Ho comprovarem a continuació.

En les impersonals amb *es* no pot aparèixer un pronom en cas nominatiu (Rigau 1991: 249; IEC 2016: 896),² cosa que dona suport a la idea que aquestes construccions no contenen cap subjecte (§ 2). En canvi, quan el tema és animat o humà, llavors es pot marcar amb cas acusatiu, com mostren els exemples següents:

- (12) a. És un animal perillós: se l'ha de vigilar. (IEC 2016: 896)
b. *Se la veu molt compungida.* (IEC 2016: 896)
c. *Se'ns coneix.* (Fabra 1956: 62, *ap.* Jané 1998: 20)

En els exemples (12a) i (12b), tenim pronoms personals que expressen un tema animat i humà, respectivament, i en el de (12c), un pronom de primera persona del plural. Exemples com aquests, és a dir, instàncies que combinen el clíctic *es* i un clíctic acusatiu, han donat lloc a un debat important entre els gramàtics catalans sobre la genuïnitat o el caràcter forà d'aquests usos —vg. Jané (1998) i Bartra (2002: 2158-2160) entre d'altres. En qualsevol cas, els nombrosos exemples que aporta Jané (1998) mostren que no es pot negar que en les construccions amb *es* el tema pugui aparèixer com a clíctic acusatiu quan es tracta d'un pronom. De fet, IEC (2016: 896) també dona exemples en aquest sentit.³

Resumint, quan les oracions amb *es* es construeixen amb un verb transitiu, el clíctic *es* pot combinar-se amb un clíctic acusatiu, cosa que vol dir que presenten un objecte i que aquest argument no ha pujat a la posició de subjecte. Si fos aquest el cas, llavors estaria marcat en nominatiu, però com hem dit, en català no pot aparèixer un pronom nominatiu en combinació amb el clíctic *es*. Per tant, el tema és encara un objecte (no un subjecte) i el subjecte està suprimit.

D'altra banda, pel que fa al basc, no hi ha cap propietat morfològica que ens faci pensar que es tracta d'una construcció transitiva. Des del moment que se selecciona l'auxiliari intransitiu *izan* 'ser', podríem pensar que es tracta d'una construcció intransitiva, i així és com s'ha tractat en la literatura (Ortiz de Urbina 1989, 2003: 581; Albizu 1997; Berro & Fernández 2019; Fernández & Berro 2021; Berro *et alii* 2022). Tot i això, el tema no mostra el canvi d'acusatiu a nominatiu (com en una llengua nominativa). Com ja dèiem més amunt, el tema, sigui objecte o subjecte intransitiu,

2. Notem que podem tenir oracions com (i), amb un sintagma nominal tema, però no oracions paral·leles com (ii), que contenen un pronom en cas nominatiu.

- (i) Es pot conèixer una persona per la manera com parla.
(ii) *Es pot conèixer ell per la manera com parla.

3. Els casos amb temes inanimats són més controvertits. Jané (1998) també recull exemples de temes inanimats, entre els quals n'hi ha algun de Fabra. No obstant això, alguns parlants no els accepten. Nosaltres ho deixarem aquí i no explorarem aquest aspecte —vg. Jané (1998); Bartra (2002: 2158-2160) i IEC (2016: 896).

es marca amb un sol cas, és a dir, amb l'absolutiu. Conseqüentment, no es pot saber si l'objecte ha pujat a la posició de subjecte o no. En tot cas, la impersonal basca és intransitiva només des del punt de vista morfològic. Com veurem a continuació, hi ha un subjecte suprimit a més del tema i, per tant, la construcció és morfològicament intransitiva, però sintàcticament transitiva.

3.3 SOBRE EL CARÀCTER HUMÀ DEL SUBJECTE SUPRIMIT

El tercer criteri que fa servir Blevins (2003) per distingir les impersonals de subjecte suprimit de les passives és que el subjecte suprimit ha de ser humà. Com és ben sabut, el subjecte lògic de les passives (que en algunes llengües com l'anglès pot recuperar-se amb un sintagma del tipus *by phrase*) no té aquesta restricció. Pel que fa al basc, Ortiz de Urbina (1989) i Rodet (1992) van constatar ja fa temps que el subjecte suprimit en les impersonals basques havia de ser humà. D'altra banda, Berro *et alii* (2022a) han mostrat que això passa també en aquelles construccions que tenen una variant transitiva en què el subjecte no és humà. Així, per exemple, el verb *hondoratu* 'enfonsar', que participa de l'alternança causativa, admet en la variant causativa tant un subjecte humà com un d'inanimat (13a).

- (13) a. *Ekaitz-a-k / Norbait-ek itsasontzi-a hondora-tu du.*
tempesta-DET-ERG algú-ERG vaixell-DET(ABS) enfonsar-PTCP (3ABS).haver.(3ERG)
'La tempesta / Algú ha enfonsat el vaixell.' (Causativa)
b. *Itsasontzi-a hondora-tu da.*
vaixell-DET(ABS) enfonsar-PTCP (3ABS).ser
'El vaixell s'ha enfonsat.' (Anticausativa/Impersonal)

No obstant això, l'exemple (13b) és ambigu i té, per tant, dues lectures: d'una banda, es pot interpretar com a anticausatiu i, de l'altra, com la impersonal d'una causativa. Pot ser que això no sigui fàcil de veure perquè l'exemple està descontextualitzat, però l'ambigüitat entre les dues construccions desapareix si fem servir modificadors orientats a l'agent com *nahita* 'intencionadament'. Amb un modificador d'aquest tipus, la construcció és necessàriament impersonal ('algú ha enfonsat intencionadament el vaixell'). En canvi, amb un modificador com *berez* 'tot(s) sol(s)', l'única lectura disponible és l'anticausativa (Berro & Fernández 2019; Fernández & Berro 2021). Encara més, en la lectura impersonal no podem interpretar que hagi sigut la tempesta la que ha enfonsat el vaixell, o sigui, sembla que el subjecte de la impersonal

ha de ser humà. Per tant, les impersonals basques s'assemblen més a les impersonals de subjecte suprimit de Blevins que no pas a les passives, puix que les passives no estan subjectes a aquest requisit.

Pel que fa al català, amb el verb equivalent *enfonsar*, que participa igualment en l'alternança causativa, el subjecte de la variant causativa pot ser tant humà (14a) com inanimat (14b), de manera paral·lela al basc.

- (14) a. *L'oficial del vaixell rus que va enfonsar El Fairell [...] ha pagat la fiança per evitar la presó.*
(*La Vanguardia*, 2017-03-29)
b. *La tempesta va enfonsar el vaixell.* (Bartra 2003: 2153)

A més, el verb *enfonsar* també té la variant anticausativa com el seu corresponent basc. Ara bé, a diferència del basc, aquesta variant anticausativa (15) presenta el morfema anticausatiu *es* (Abrines & Mateu 2015).⁴

- (15) *El vaixell es va enfonsar.*

Certament, també l'exemple (15) —com l'exemple (13b) del basc— és ambigu, puix que el clític *es* es pot interpretar de dues maneres diferents: d'una banda, es pot interpretar com un morfema anticausatiu i en aquest cas, la construcció serà anticausativa; de l'altra, també es pot interpretar com el morfema que apareix en les construccions impersonals i, en aquest cas, la construcció serà impersonal. L'asimetria entre les dues construccions es pot fer palesa si hi afegim modificadors paral·lels als que hem fet servir amb el basc, com en els exemples de (16a) i (16b): en el primer cas, amb l'adjunt *tot sol*, la construcció és anticausativa; en el segon, amb l'adjunt *intencionadament*, és impersonal.

- (16) a. *El vaixell es va enfonsar tot sol.*
b. *El vaixell es va enfonsar intencionadament.*

La qüestió és que en la lectura impersonal de la construcció (15), o sigui (16b), sols pot interpretar-se que algú amb condició humana ha enfonsat el vaixell i no, per exemple, una tempesta. Més encara, segons Blevins (2003) la possibilitat d'interpretar un subjecte no humà queda exclosa fins i tot en els casos en què esperaríem éssers animats no humans, com mostra Siewierska (1988: 263) per al polonès. Donem en

4. Precisament per això, en basc, i també en català, es fa servir normalment el terme *incoatiu* en comptes del terme *anticausatiu* —per a una aproximació tipològica, vg. Kulikov (2010).

(17a) un exemple en polonès d'aquesta autora, adaptat per Kibort (2004: 50, 282), i en (17b i c) els exemples paral·lels en basc i català. Notem que en aquestes oracions no sembla possible interpretar, per exemple, que hi ha ocells que fan nius a dalt. Certament, les oracions resulten una mica xocants en basc i en català, però si les haguéssim d'interpretar, considerariem que hi ha algú que fa nius a dalt.

(17) Polonès

a. *Gniazda budowano wysoko.*
nius(NVIR).ACC construir.IMPER a_dalt

Basc

b. *Kabia-k zuhaitz-etan gora egi-ten dira.*
niu.DET.PL(ABS) arbre-PL.INE dalt fer-IPFV (3ABS).PL.ser

Català

c. *Els nius es fan a dalt.*

Fins i tot en aquells casos en què el verb denota una acció que correspon a un animal, el subjecte suprimit s'ha d'interpretar com un ésser humà (Blevins 2003). Exemplifiquen aquesta restricció amb un exemple de l'estonià que conté l'equivalent català de *lladrar* o del basc *zaunka egin* —Torn (2002: 95) *ap.* Blevins (2003: 484); vg. Kibort (2004: 282) per a exemples similars en polonès.

(18) Estonià

Õues *haugutakse.*
fora lladrar.PRES
'Fora algú lladra.'

En basc i català, els exemples paral·lels a l'anterior són difícils d'interpretar sense un context adequat i, per això, resulten estranyes o anòmales oracions com les següents:

(19) Basc

a. *Kanpo-an zaunka egi-ten da.*
fora-INE lladra fer-IPFV (3ABS).ser

Català

b. *Fora es lladra.*

L'estranyesa es pot atribuir, sens dubte, a la contradicció que es produeix entre les restriccions que imposen els verbs *zaunka egin* / *lladrar*, d'una banda, i el significat que s'associa a les construccions impersonals, de l'altra. Certament, *lladrar* en una i altra llengua exigeix que l'agent sigui un gos. Però al mateix temps, la construcció

impersonal exigeix que el subjecte suprimit sigui humà. D'aquí ve, per tant, la contradicció. Malgrat això, els exemples de (19a) i (19b) serien perfectament acceptables en un context en què es pogués interpretar que els verbs *zaunka egin* / *lladrar* fan referència a un ésser humà, com en (20a) i (20b).

(20) Basc

a. *Kongresu-a-n ez da hitz egi-ten, zaunka egi-ten da.*
congrés-DET-INE no (3ABS).ser paraula fer-IPFV lladrar fer-IPFV (3ABS).ser

Català

b. *Al congrés no es parla, es lladra.*

En sentit contrari, no sembla que ni tan sols proporcionant-hi un context adequat, com en els exemples (21a) i (21b), pugui interpretar-se que siguin gossos els que lladren.

(21) Basc

a. ?? *Txakurtegi honetan zaunka egi-ten da.*
canera aquest.INE lladrar fer-IPFV (3ABS).ser

Català

b. ?? *En aquesta canera es lladra molt.*

Com ja hem indicat més amunt, va ser Ortiz de Urbina (1989) qui va suggerir per primera vegada que el subjecte de les impersonals ha de ser humà, idea que es va desenvolupar més tard en Rodet (1992) i més recentment en alguns dels nostres treballs (Fernández & Berro 2021; Berro *et alii* 2022a i 2022b).

En català, d'altra banda, el suggeriment que el subjecte ha de ser humà es troba en IEC (2016: 894). És interessant que el subjecte indefinit hagi de ser considerat humà. En català, de fet, hi ha un pronom, l'indefinit *hom*, que funciona com a subjecte indefinit i genèric, i que lèxicament és equiparable als pronoms *on* del francès, *man* de l'alemany (Fenger 2018) o *omne* del castellà antic (Wheeler *et alii* 1999; Bartra 2004: 2173-2174). En el català actual té, però, un ús restringit i s'empra bàsicament en textos escrits de registres formal o arcaïtzant, com en l'exemple següent d'un diari digital:

(22) *quan hom manifesta que les dones sempre han manat, allò que té al cap és el govern de la llar.* (VilaWeb, *I si les dones manessin, què?* M. Rojals, 08-03-2022)

I diem que és interessant perquè aquest *hom*, a més de ser indefinit, també ha de ser humà —com és el cas del subjecte suprimit. Queda fora d'aquest article l'estudi dels pronoms explícits que expressen un subjecte indefinit, però diríem que la condició de ser humans la compleixen tant els subjectes suprimits com els subjectes explícits

del tipus de *hom* —per al basc, vg. Ortiz de Urbina (2003: 572-576) i pel català, a més de les referències citades, IEC (2016: 898-900).

3.4 AGENT EXPRESSAT PER UN SINTAGMA OBLIC

Finalment, per distingir les impersonals de subjecte suprimit de les passives, Blevins (2003) explora la capacitat que l'agent pugui ser substituït per un sintagma oblic. Com és ben sabut, en les passives de moltes llengües l'agent pot expressar-se mitjançant un sintagma oblic, com per exemple la *by-phrase* de l'anglès —vg. Siewierska (1984). Per contra, les impersonals de subjecte suprimit no ho poden fer.

Pel que fa al basc, no hi ha cap dubte que les impersonals no poden recuperar l'agent per mitjà d'un oblic (Brettschneider 1979: 381; Ortiz de Urbina 2003: 611-612, 2006: 773; Urrestarazu 2019; Berro & Fernández 2019; Fernández & Berro 2021):⁵

- (23) **Sagarr-ak bil-du dira baserritarr-ez.*
poma-DET.PL(ABS) collir-PTCP (3ABS).PL.SER pagès-PL.INS
'*Les pomes s'han recollit pels pagesos'

Quant al català, sembla que les construccions amb *es* tampoc no admeten un agent marcat com a oblic, com apunta, entre altres, Bartra (2002: 2155). En qualsevol cas, aquesta autora afegeix que en alguns textos (jurídics i administratius), apareixen agents marcats amb *per* i amb *per part de* —per a l'italià, vg. Jaeggli (1986) i per al castellà, Mendikoetxea (1999: 1682-1686) i RAE-ASALE (2009: 785). L'IEC (2016: 897) també esmenta el tema i aporta l'exemple de (24).

- (24) *S'han emès vots particulars per part de diversos diputats del grup mixt.*

De tota manera, ens sembla clarificador el que afirma l'IEC (2016: 897) en relació amb aquesta qüestió quan assenyala que l'adjunt encapçalat *per part de* no és, de fet, un sintagma oblic que expressa l'agent sinó que «situa la provinença dels vots particulars, com també ho faria un sintagma encapçalat per *de, des de, a càrrec de, de la banda de, etc.*»⁶ En basc, també es pot emprar *-(r)en aldetik* en texts jurídics i ad-

5. Per a una aproximació diacrònica, vg. Fernández & Berro (2021: § 3.1.1 amb referències). Per al català antic, vg. la nota a peu de pàgina 6.

6. Encara que no eren molt freqüents, en català antic les construccions amb *es* sí que podien contenir un agent expressat mitjançant un sintagma oblic. Ara bé, aquest sintagma oblic solia ser (i) indefinit o genèric, o molt excepcionalment definit (ii) (Bartra en premsa) —vg. també Solà (1987).

ministratius i aquesta construcció pot considerar-se un sintagma similar als esmentats en català, encara que es recomana no utilitzar-la i fer servir oracions transitives amb un agent en posició de subjecte (IVAP 2009: 132). Mostrem en (25a) un exemple d'aquesta construcció amb la nominalització deverbal *-tzea* del verb *bete* 'complir' i en (25b) un exemple paral·lel amb una oració transitiva i l'agent en posició de subjecte.

- (25) a. *Interesatu-en alde-tik oinarri-ak ez*
interessat-PL.GEN banda-ABL base-DET.PL(ABS) no
bete-tze-a-k, kobra-tu diren
complir-NMLZ-DET-ERG cobrar-PTCP (3ABS).PL.ser.SUBR
kopuru-ak osotara itzultzea sorraraz-iko du.
quantitat-DET.PL(ABS) total retornar causar-PROS (3ABS).haver.(3ERG) (IVAP 2009:132).
'L'incompliment de les bases per part dels interessats comportarà el retorn de tots els diners que s'han cobrat.'
- b. *Oinarri-ak bete-tzen ez baditu,*
base-DET.PL(ABS) complir-IPFV no COND.(3ABS).PL.haver.(3ERG)
bekadun-a-k diru guzti-a itzuli behar-ko du.
becari-DET-ERG diners tot-DET retornar tenir-PROS (3ABS).haver.(3ERG)
'Si no compleix les bases, el becari haurà de retornar tots els diners.'

No tenim cap intenció de fer una anàlisi detallada d'aquestes formes. Ens sembla clar que si en una llengua com el basc, que no accepta de cap manera un agent oblic, tenim formes com les de (25a), això vol dir que, en el cas del català, tampoc no es tracta d'agents marcats com a oblics, com ja afirma l'IEC (2016: 897).

4. EL SUBJECTE SUPRIMIT ÉS SINTÀCTICAMENT ACTIU

Abans hem mostrat que tant les impersonals del basc com les construccions amb *es* del català tenen les propietats de les impersonals de subjecte suprimit. En aquesta secció, posarem el punt de mira en el comportament sintàctic del subjecte suprimit. Com veurem, el subjecte suprimit no sols és present semànticament sinó que també és sintàcticament actiu. Per mostrar que això és així, explorarem tot seguit dos contextos sintàctics diferents: d'una banda, el control de predicats secundaris (§ 4.1) i, de l'altra, la capacitat per establir una relació de possessió inalienable (§ 4.2).

- (i) *les dites cases se deuen vendre per lo dit justícia* (Llibre de Cort de Justícia de Cocentina, 1294-1295, CICA)
(ii) *Et qui us comptava los fets qui en Otrento se faheren per lo dit Berenguer d'Entensa [...]* (Ramon Muntaner, Crònica, 1325, CICA)

4.1 CONTROL DE PREDICATS SECUNDARIS

Comencem amb la legitimació de predicats secundaris depictius, això és, predicats secundaris que expressen estats de coses que es produeixen al mateix temps que la situació expressada pel predicat primari. Sobre aquesta propietat hi ha hagut un important debat en la literatura (Collins 2005; Landau 2010; Alexiadou, Anagnostopoulou & Schäfer 2015; Pitteroff & Schäfer 2019). Concretament, s'han trobat contrastos significatius en llengües que tenen tant construccions impersonals de subjecte suprimit com passives. En turc, per exemple, les construccions impersonals poden presentar predicats depictius controlats per l'agent; les passives, en canvi, no (Legate, Akkuş, Şereikaitė & Ringe 2020: 781). En català també hi ha una certa asimetria entre les construccions amb *es* i les construccions passives perifràstiques. De fet, els predicats depictius secundaris són més acceptables en les construccions amb *es* que no pas en les passives perifràstiques. En (26) presentem exemples amb un predicat secundari orientat a l'agent: *ben/més despert* en (26a) i *descaç* en (26b). Tots dos exemples són gramaticals, encara que hi hagi solucions alternatives que puguin resultar més naturals.⁷

- (26) a. *Amb dos cafès, es condueix ben/més despert.*
b. *El riu es travessa fàcilment descaç.*

En aquests exemples, els predicats *ben/més despert* i *descaç* fan referència al subjecte suprimit, o sigui, a l'agent que condueix (26a) i que travessa el riu (26b). En canvi, en la passiva perifràstica corresponent a (26b), el predicat secundari no és acceptable.

- (27) **El riu és travessat fàcilment descaç.*

Pel que fa al basc, no podem comparar la construcció impersonal amb la passiva, perquè en basc contemporani no n'hi ha, de passives. Malgrat això, els predicats secundaris són totalment acceptables en construccions impersonals i aquestes construccions no presenten les restriccions que s'han assenyalat per al català, com es pot veure en (28).

- (28) a. *Ibai-a erraz zeharka-tzen da oinutsik.*
riu-DET(ABS) fàcilment travessar-IPFV (3ABS).ser descaç
'El riu es travessa fàcilment descaç.'

7. El català presenta alguna restricció respecte a l'ús de predicats depictius en les construccions impersonals, i l'ús d'aquests modificadors resulta més acceptable si l'oració conté un adjunt instrumental o de mitjà, com *amb dos cafès* en (26a), o de manera, com *fàcilment* en (26b). En el primer exemple, a més, també afavoreix l'acceptabilitat la presència dels quantificadors de grau *ben* i *més* en el predicat secundari.

- b. *Herri-ko ereserki-a zutunik kanta-tzen da.*
poble-P himne-DET(ABS) dempeus cantar-IPFV (3ABS).ser
'L'himne del poble es canta dempeus.'
- c. *Kanta hori mozkortuta kanta-tzen da.*
cançó aquesta(ABS) borratxo cantar-IPFV (3ABS).ser
'Aquesta cançó es canta quan s'està borratxo.' (Fernández & Berro 2021)

En aquests exemples, els predicats depictius *oinutsik* 'descalç', *zutunik* 'dempeus' i *mozkortuta* 'borratxo' fan referència al subjecte suprimit, o sigui, a l'agent que travessa el riu (28a), que canta l'himne del poble dempeus (28b) i que canta la cançó borratxo (28c).

4.2 RELACIÓ DE POSSESIÓ INALIENABLE

Analitzarem ara el segon context sintàctic que mostra que el subjecte és sintàcticament actiu, és a dir, que té capacitat per legitimar una relació de possessió inalienable, relació que no podria establir-se si el subjecte no estigués actiu. En concret, veurem la relació de possessió inalienable que es pot establir entre aquest subjecte suprimit i l'objecte directe (per al basc, vg. Berro *et alii* 2022b; per al castellà, MacDonald 2017 i Ormazabal & Romero 2019).

En nombroses llengües, els determinants definits poden comportar-se com a anàfores i establir una relació de possessió inalienable amb un altre constituent (Gueron 2005; Le Bruyn 2016; IEC 2016: 616-618). En aquests casos, l'antecedent sintàctic s'interpreta com a posseïdor i el sintagma determinant definit com a possessió. Així, per exemple, en (29) *Jon* és el posseïdor i *esku-a* 'mà-DET' la possessió inalienable.

- (29) *Jon-ek esku-a altxa-tu du.*
Jon-ERG mà-DET(ABS) aixecar-PTCP (3ABS).haver.(3ERG)
'En Jon ha aixecat la mà.'

A més, s'han de donar certes condicions perquè s'estableixi aquesta relació (Gueron 2006): (i) el posseïdor no pot desaparèixer de l'oració; (ii) el posseïdor i la possessió han de ser al mateix domini sintàctic mínim, i (iii) el posseïdor ha de c-comandar la possessió. Com mostra Guasti (2006), en les passives no es pot establir una relació de possessió inalienable. De fet, en les passives el sintagma que porta el determinant definit és a la posició de subjecte i no hi ha cap antecedent que pugui lligar-lo, no

almenys en una posició c-comandada per aquest. És el que mostra l'agramaticalitat de l'exemple italià de (30), que prenem de Guasti (2006).

- (30) **La mano_i è stata alzata da Gianni_i*
DET mà ser.3SG ser.PTCP aixecada p Gianni
'*La mà ha estat aixecada per Giani'

Vegem ara què passa amb les impersonals del basc. De manera semblant a l'italià, les impersonals de subjecte suprimit del basc es poden interpretar amb un subjecte posseïdor amagat (Berro *et alii* 2022b) —però vg., respecte al castellà, MacDonald (2017) i Ormazabal & Romero (2019). Això ocorre tant amb els sintagmes que expressen propietat inalienable (31a) com amb els que expressen propietat alienable (31b). Per exemple, en (31b) s'interpreta que a cada persona que entra a la casa li correspon un abric.

- (31) a. *Hitz-a eska-tzeko, esku-a aixxatu-ko da.*
paraula-DET(ABS) demanar-per mà-DET(ABS) aixecar-PROS (3ABS).ser
'Per a demanar la paraula, s'aixecarà la mà.'
b. *Etxe-an sartzerakoan, beroki-a sarrera-n utzi-ko da.*
casa-INE entrar.INE abric-DET(ABS) entrada.DET-INE deixar-PROS (3ABS).ser
'En entrar en casa, es deixarà l'abric en l'entrada.'

En català hi ha dades similars a les del basc. En els exemples de (32a) i (32b), interpretem que el posseïdor de la mà i de l'abric, respectivament, és el subjecte suprimit.

- (32) a. *Per parlar, s'ha d'aixecar abans la mà.*
b. *En entrar, s'ha de deixar l'abric a l'entrada.*

Al contrari, això no passa en les passives perifràstiques. Com en italià, en català no es pot establir una relació entre l'agent degradat a oblic i el subjecte gramatical (33).

- (33) **La mà_i ha estat aixecada per en Joan_i.*

Aquest exemple mostra un efecte de creuament feble (ang. *weak crossover*). Com a conclusió, doncs, podem afirmar que en les impersonals amb *es* hi ha un antecedent que és a més el subjecte; en les passives, en canvi, no.

4.3 CONCLUSIONS DE LES SECCIONS 3 I 4

En la taula 1 resumim les propietats de les construccions amb *es* del català i de les impersonals del basc.

PROPIETATS	CONSTRUCCIONS AMB <i>ES</i> DEL CATALÀ	CONSTRUCCIONS IMPERSONALS DEL BASC
Detransitivització (morfològica)	X	✓
Tipus de verbs: transitius, inergatius i inacusatius	✓	✓
Subjecte suprimit	✓	✓
Subjecte suprimit indefinit i humà	✓	✓
Agent expressat per un sintagma oblic	X	X
Legitimació de predicats secundaris (depictius)	✓ (amb certes restriccions)	✓
Possessió inalienable	✓	✓

Taula 1. Construccions amb *es* del català i construccions impersonals del basc

5. CONCLUSIONS

En aquest article, hem comparat les construccions impersonals del basc i les construccions pronominals de subjecte inespecífic del català. Com hem mostrat, ambdues poden caracteritzar-se com a impersonals de subjecte suprimit (Blevins 2003). Les impersonals de subjecte suprimit són diferents de les passives, ja que, com hem vist, les primeres poden ser transitives mentre que les segones són intransitives. En les passives l'argument agent es degrada a oblic i l'argument tema puja a la posició de subjecte. En canvi, en les impersonals de subjecte suprimit l'argument agent no explícit és el subjecte i l'argument tema, l'objecte. Finalment, hem fet servir dues proves sintàctiques que mostren que el subjecte suprimit és sintàcticament actiu en totes dues llengües i, concretament, que pot legitimar predicats secundaris i establir una relació de possessió inalienable.

BEATRIZ FERNÁNDEZ
UPVIEHU

beatriz.fernandezf@ehu.eus

ORCID 0000-0002-7632-7777

ANE BERRO
Universidad de Deusto
ane.berro@deusto.es
ORCID 0000-0002-6818-506X

MANUEL PÉREZ SALDANYA
Universitat de València
manuel.perez-saldanya@uv.es
ORCID 0000-0001-8652-7476

ABREVIATURES

En aquest article, fem servir les gloses de Leipzig i algunes altres més: ABS absolutiu, ACC acusatiu, ALL al·latiu, CL clíctic, COMP comparatiu, COND condicional, DAT datiu, DET determinant, ERG ergatiu, F femení, GEN genitiu, IMPER impersonal, INE inessiu, INS instrumental, IPFV imperfectiu, M masculí, N neutre, NOM nominatiu, NVIR no-viril, P preposició/posposició, PL plural, POT potencial, PROS prospectiu, PTC participi, PST passat, RES resultatiu, SG singular, SUBJ subjuntiu, SUBR subordinador, 1 2 3, primera, segona i tercera persona.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ABRINES, Bartomeu & Jaume MATEU (2018) «Els verbs de canvi d'estat del català i l'alternança causativa: una proposta sintàctica», *Studes Romanes de Brno*, 39(1), p. 139-161. [<https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/138081>]; consulta 2022-03-08.]
- ALBIZU, Pablo (1997) «En torno a la inacusatividad sintáctica de las construcciones impersonales del euskera», *Interlingüística*, 8, p. 13-18.
- ALBIZU, Pablo (2001) «Sobre la distribución sintáctica de las formas finitas del verbo vasco: condicionamiento léxico y sintáctico», *ASJUren Gehigarriak*, 35(1), p. 65-106.
- ALEXIADOU, Artemis, Elena ANAGNOSTOPOULOU & Florian SCHÄFER (2015) *External arguments in transitive alternations*, Oxford, Oxford University Press.
- BARTRA, Anna (2002) «La passiva i les construccions que s'hi relacionen», dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya (ed.), *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2, Barcelona, Empúries, p. 2111-2179.

- BARTRA, Anna (en premsa) «Les construccions passives i impersonals», dins Manuel Pérez Saldanya, Josep Martines, Gemma Rigau & Jordi Antolí (ed.), *Gramàtica del català antic*, València, Publicacions de la Universitat de València.
- BERRO, Ane, Bernard OIHARTZABAL & Beatriz FERNÁNDEZ (2018) «Inkoatibo/arazle alternantzia euskaraz eratortzen», *Fontes Linguae Vasconum*, 126, p. 365-388.
- BERRO, Ane & Beatriz FERNÁNDEZ (2019) «(Euskal) bozak: erdikoak, inkoatiboak eta arazoleak», dins Itziar Laka (ed.), *Hitzak sarean. Pello Salabururi eskerronez*, Bilbao, Euskara Institutua, UPV/EHU, p. 47-64.
- BERRO, Ane, Ane ODRIA & Beatriz FERNÁNDEZ (2022a) «Person matters in impersonality», *Syntax*, 25(1), p. 1-41.
- BERRO, Ane, Ane ODRIA & Beatriz FERNÁNDEZ (2022b) «Indirect causatives in Basque, the syntax of implicit causers and causees», manuscrit, Universidad de Deusto & UPV/EHU.
- BLEVINS, James P. (2003) «Passives and impersonals», *Journal of Linguistics*, 39(3), p. 473-520.
- BRETTSCHNEIDER, Gunter (1979) «Typological characteristics of Basque», dins Frans Plank (ed.), *Ergativity. Toward a Theory of Grammatical relations*, Nova York, Academic Press, p. 371-384.
- CABREDO, Patricia (2017) «Voice and voice alternations», dins Elisabeth Stark & Andreas Dufter (ed.), *Manual of Romance morphosyntax and syntax*, Berlín, de Gruyter, p. 418-442.
- CICA = Torruella, Joan, Manuel Perez Saldanya & Josep Martines (dir.), *Corpus Informatitzat del Català Antic*. [<http://www.cica.cat>; consulta 2022-03-24.]
- CINQUE, Guglielmo (1988) «On *si* constructions and the theory of arb», *Linguistic Inquiry*, 19(4), p. 521-582.
- COLLINS, Chris (2005) «A smuggling approach to the passive in English», *Syntax*, 8, p. 81-120.
- FABRA, Pompeu (1956) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Teide.
- FENGER, Paula (2018) «How impersonal does one get? A study of man-pronouns in Germanic», *Journal of Comparative German Languages*, 21, p. 291-325.
- FERNÁNDEZ, Beatriz & Anna PINEDA (2016) *Basc per a catalanoparlants (O de com dues llengües tan diferents s'assemblen tant)*, Argentona, Voliana.
- FERNÁNDEZ, Beatriz & Ane BERRO (2021) «Basque impersonals in comparison», *Linguistics. An Interdisciplinary Journal of the Language Sciences*. [<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/ling-2020-0057/html>; consulta 11-12-2023>.]

- GUASTI, Maria Teresa (2006) «Analytic causatives», dins Martin Everaert & Henk van Riemsdijk (ed.), *The Blackwell companion to syntax*, Malden, MA, Blackwell, p. 142-172.
- GUÉRON, Jacqueline (2006) «Inalienable possession», dins Martin Everaert & Henk van Riemsdijk (ed.), *The Blackwell companion to syntax*, Malden, MA, Blackwell, p. 589-638.
- HASPELMATH, Martin (1993) «More on the typology of inchoative/causative verb alternations», dins Bernard Comrie & Maria Polinsky (ed.), *Causatives and transitivity*, Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins, p. 87-120.
- HUALDE, José Ignacio (1992) *Catalan*, Londres / Nova York, Routledge.
- IEC = Institut d'Estudis Catalans (2016) *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- IVAP (Herri Ardularitzaren Euskal Erakundea) (2009) *IVAPeko estilo-liburua*, Herri-Ardularitzaren Euskal Erakundea.
- JANÉ, Albert (1998) «Sobre l'ús impersonal del pronom *es*», *Llengua Nacional*, 23, p. 20-23.
- JAEGGLI, Osvaldo (1986) «Passive», *Linguistic Inquiry*, 17(4), p. 587-622.
- KIBORT, Anna (2004) «Passive and passive-like constructions in English and Polish», tesi doctoral, University of Cambridge.
- KULIKOV, Leonid (2010) «Voice typology», dins Jae Jung Song (ed.), *The Oxford Handbook of Linguistic Typology*, Oxford, Oxford University Press, p. 368-398.
- LANDAU, Idan (2010) «The explicit syntax of implicit arguments», *Linguistic Inquiry*, 41(3), p. 357-388.
- LE BRUYN, Bert (2014) «Inalienable possession. The status of the article», dins Ana Aguilar-Guevara, Bert Le Bruyn & Joost Zwarts (ed.), *Weak referentiality*, Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins, p. 311-334.
- LEGATE, Julie Anne, Faruk AKKUŞ, Milena ŠEREIKAITĖ, & DON RINGE (2020) «On passives of passives», *Language*, 96 (4), p. 771-818.
- MCDONALD, Jonathan E. (2017) «An implicit projected argument in Spanish impersonal- and passive-*se* constructions», *Syntax*, 20(4), p. 353-383.
- MENDIKOETXEA, Amaya (1999) «Construcciones con *se*: medias, pasivas e impersonales», dins Ignacio Bosque & Violeta Demonte (ed.), *Gramàtica descriptiva de la llengua espanyola*, vol. 2, Madrid, Espasa Calpe, p. 1631-1722.
- MENDIKOETXEA, Amaya (2012) «Passive and *se* constructions», dins José Ignacio Hualde, Antxon Olarrea & Erdin O'Rourke (ed.), *The Handbook of Hispanic Linguistics*, Oxford, Blackwell Publishing, p. 477-502.

- ORMAZABAL, Javier & Juan ROMERO (2019) «The formal properties of non paradigmatic *SE*», *Borealis*, 8, p. 55-84.
- ORTIZ DE URBINA, Jon (1989) *Parameters in the Grammar of Basque*, Dordrecht, Foris.
- ORTIZ DE URBINA, Jon (1991) «Deskribapenetik azalpenetara euskal gramatikan», dins Adolfo Arejita (ed.), *Euskal Sintaxiaz*, Bilbao, Labayru, p. 11-27.
- ORTIZ DE URBINA, Jon (2003) «Impersonal clauses», dins José Ignacio Hualde & Jon Ortiz de Urbina (ed.), *A Grammar of Basque*, Berlín, de Gruyter, p. 572-591.
- ORTIZ DE URBINA, Jon (2006) «Old Basque (medio)passives», *ASJU*, 40, p. 763-786.
- OIHARTZABAL, Beñat (2003) «Lexical causatives and causative alternation in Basque», dins Beñat Oihartzabal (ed.), *Inquiries into the lexicon-syntax relations in Basque. Supplements of ASJU*, 46, p. 223-253.
- PITTEROFF, Marcel & Florian SCHÄFER (2019) «Implicit control crosslinguistically», *Language*, 95, p. 136-184.
- RAE-ASALE = Real Academia de la Lengua Española & Asociación de Academias de la Lengua Española (2009) *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid, Espasa.
- RIGAU, Gemma (1991) «On the functional properties of AGR», *Catalan Papers Working on Linguistics*, 1, p. 235-260.
- RIJK, Rudolf de (2008) *Standard Basque. A progressive grammar*, Cambridge (Mass.), The MIT Press.
- RODET, Ana (1992) «Construccions amb lectura arbitrària en basc», *ASJU*, 26, p. 145-179.
- SIEWIERSKA, Anna (1984) *Passive: a cross-linguistic study*, Londres, Croom Helm.
- SIEWIERSKA, Anna (1988) «The passive in Slavic», dins Masayoshi Shibatani (ed.), *Passive and voice. Typological Studies in Language*, Amsterdam / Filadèlfia, John Benjamins, p. 243-289.
- SOLÀ, Joan (1987) *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*, Barcelona, Edicions 62.
- TORN, Reeli (2002) «The status of the passive in English and Estonian», dins Henriëtte Hendriks (ed.), *Working Papers in English and Applied Linguistics*, 7, Cambridge, Research Centre for English and Applied Linguistics, p. 81-106.
- URRESTARAZU, Iñigo (2019) «Nire barruko Setatsua: (euskal) boza eta erdiko egiturak», Vitoria-Gasteiz, treball de fi de grau, UPV/EHU.
- WHEELER, Max W., Alan YATES & Nicolau DOLS (1999) *Catalan: A comprehensive grammar*, Londres, Routledge.
- ZRIBI-HERTZ, Anne (1982) «La construction 'se-moyen' du français et son statut dans le triangle moyen-passif-réfléchi», *Linguisticae Investigationes. International Journal of Linguistics and Language Resources*, 6, Amsterdam / Filadèlfia, John Benjamins, p. 345-401.

